

נשי בר קפרא

רבינו יהודה ב"ר קלונימוס משפירא בספרו „יחוס תנאים ואמוראים“ כותב בערך בר קפרא: חכם גדול היה כדאיתא בהרואה (כרכות, סב ב) דהוה מזבין מילי בדינרי, ומסורש באגדה שי"ב נשים היו לו וקבלו עליהן לפרנסו כדי שישא אותן מרוב חכמתו.

ר"נ רבינוביץ בעל דקדוקי סופרים, בהערותיו לערך זה (ליק תרל"ד) עבר בשתיקה על אגדה מוזרה זו ולא רשם דבר. ידידי הרב רי"ל הכהן פישמן בהערותיו המצוינות לספר היקר ההוא, שבהן רשם מקורות כל המאמרים המובאים בו — כותב על זה: „מקור אגדה זו נעלמה ממני.“ מפליאה היא עצם העובדה של ריבוי נשים אצל אחד מרבתינו עמודי התורה, גם באותן התקופות לא היה הדבר מצוי בבתי ישראל ואין הד למציאות כזו בכל הספרות התלמודית הרחבה, ומה גם בין גדולי האומה אנשי קודש. אולם כבר גליתי מקור אגדה זו בהערותי לקטעים ממגילת סתרים של רבינו נסים שנתיחסו לרבינו אברהם בן הרמב"ם (בספרי תולדות ר"א מיימוני ע' 37) ועל ידו נעמוד על פתרון החידה שלפנינו.

שנינו בירושלמי יבמות פ"ד, ה"ב: דילמא תלת עשר אחין הוון, ומתין תרין עשר בלא בנין, אתין ובעיין

מתי במה קומי רבי, אמר ליה רבי אול ייבם, א"ל לית בחילי, והן אומרות כל חדא וחדא אנא מזייני ירחא, אמר ומאן זיין ההוא ירחא דעיבורא, אמר רבי אנא זיינא ירחא דעיבורא, וצלי עליהון ואזלין להון, בתר תלת שנין אתין סעינין תלתין ושיתא מיינוקין, אתין וקמנו להן קומי דרחא דרבי, סלקין ואמרין ליה לרע קרייא דמיינוקין בעין משאל בשלמא, אודיק רבי מן כוותא וחמתן, אמר לון מה עיסקיכון, אמרין ליה אנן בעיין תיתין לן ההיא ירחא דעיבורא, ויהיב לון ההוא ירחא דעיבורא.

עברית: מעשה, שלשה עשר אחים היו ומתו שנים עשר מהם בלי בנים, באו האלמנות הזקוקות לייבם לפני רבי ודרשו שהאח שנשאר בחיים ייבם אותן, אמר לו רבי: לך ותייבם אותן, ביקש היבם להפטר בחליצה ולא רצה לייבם ונימק בכך שאין באפשרותו לפרנס את כולן, אמרה כל אחת מהזקוקות שהיא מקבלת על עצמה לכלכל פרנסת כל הבית חודש בשנה, ואחרי שי"ב היו אין פרנסתן עליה, אמר היבם: ומי יפרנס בחודש הנוסף כשתהיה השנה מעוברת? אמר רבי: אני אפרנס חודש העיבור, התפלל רבי עליהן שיסקדו בזרע של קיימא ויבנה בתי אחיו שמחו, והלכו להן.

אחרי שלש שנים היתה שנת עיבור, באו י"ב הנשים לפני ביתו של רבי וכל אחת הביאה עמה שלשה ילדים, והיה מספר הילדים שלושים וששה, התיצבו לפני ביתו של רבי, עלו ואמרו לרבי כי למטה ברחיב עומדים ילדים המבקשים לשאול בשלומו, הביט רבי דרך החלון וראה את התנוקות ואימותיהן, שאל אותן: מה אחן מבקשות כאן? אמרו לו: את פרנסת חודש העיבור אנו דורשות, נתן להם, לא פורש אמנם בירושלמי שמו של האח שסירב

ליבם, אולם בבבלי יבמות, קט סע"ב אנו מוצאים שבר
קפרא הוא שאומר שיתרחק האדם מן היבום ויתדבק
בחליצה, ועוד יודעים אנחנו כי בר קפרא מבאי ביתו
של רבי היה, ומעתה משלימות האגדות זו את זו. המסופרת
בירושלמי היא שנמסרה ביחסי תנאים ואמוראים: בר קפרא
הוא האיש שסירב ליבם ורק לפקודת רבי ניאזת ליבם
את שתיים עשרה נשי אחיו אחרי שמרוב חכמתו סירבו
להפטר ממנו בחליצה וכל אחת מהן קבלה על עצמה
לכלכל את הבית חודש בשנה. ובזה יופץ אור על המסופר
בברכות, נו ע"ב: אמר לו בר קפרא לרבי: ראיתי —
בחלומי — שנחתכו שתי ידי, אמר לו רבי: לא תצטרך
למעשה ידיך. נתקיים פתרונו של רבינו הקדוש שלא
הוצרך ליהנות מיגיע כפיו כי נשיו פרנסו אותו.
ונפתרה חידת ריבוי נשים, כי אלו הי"ב — יבמות היו.